

Z KUŞAĞININ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN ÖLÇÜLMESİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Meltem ÖZBAY¹

Eda Yaşa ÖZELTÜRKAY²

ÖZET

Finansal okuryazarlık bireylerin günlük hayatlarında ekonomik aktiviteler ile ilgili karar alırken finansal araçlar ile ilgili bilgi sahibi olarak bilinçli karar vermesi olarak tanımlanmaktadır. Finansal sistemin karmaşık bir yapıda olmasından dolayı, finansal konularda rasyonel karar verebilmenin bu alanda yeterli düzeyde bilgi sahibi olunmasıyla mümkün olabileceği söylenebilir. Bu kapsamda çalışmada ergenlik dönemini henüz sonlandırmakta ve bireysel finansal kararlar almaya başlayan Z kuşağının (1995 ve sonrası doğumluların) finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve geliştirilmesi için çeşitli önerilerin sunulması amaçlanmıştır. Örneklem grubu olarak Adana'nın Çukurova ilçesindeki özel bir eğitim kurumunda eğitim gören öğrenciler seçilmiştir. Araştırmanın verileri anket yöntemi ile toplanmış, 200 anketin verisi SPSS 22.0 paket programı ile analiz edilmiş, frekans yüzde dağılımları ve demografik faktörler açısından farklılık analizleri kapsamında incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; araştırmaya konu olan Z kuşağının finansal okuryazarlık ile ilgili bilgi ve ilgi düzeyinin düşük olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Z Kuşağı, Finansal Okuryazarlık, Finansal Bilgi.

MEASURING THE FINANCIAL LITERACY LEVEL OF GENERATION Z: CASE OF ADANA

ABSTRACT

Financial literacy is defined as the conscious decision making by having knowledge about financial instruments while making decisions regarding the economic activities in their daily lives. Since the financial system has a complex structure, it can be said that rational decision-making in financial matters is only possible with sufficient knowledge in this field. In this context, it is aimed to present various suggestions for determining and improving the financial literacy level of the generation Z (born in 1995 and later), who have just ended adolescence and started to make individual financial decisions. Students studying in a private educational institution in Adana's Çukurova district were selected as the sample group. The data of the research were collected by the survey method, the data of 200 questionnaires were analyzed with the SPSS 22.0 package program, and the frequency percentage distributions and demographic factors were analyzed within the scope of the difference analysis. According to the findings obtained; It is seen that the knowledge and interest level of Generation Z subject to the research about financial literacy is low.

Keywords: Generation Z, Financial Literacy, Financial Knowledge.

¹ Çağ Üniversitesi S.O.B.E, İşletme Yönetimi Programı Doktora Öğrencisi, m.sirlibas@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2352-2341

² Doç. Dr., Çağ Üniversitesi, İ.İ.B.F., Uluslararası İşletmecilik Bölümü, edayasa@cag.edu.tr, ORCID:
0000-0001-9248-1371

GİRİŞ

Günümüzde finans, tüm yaş grubundaki insanların ekonomik aktivitelerini gerçekleştirirken ihtiyaç duydukları bir alan olsa da Türkiye gibi genç nüfusa sahip ülkelerde erken yaş gruplarında özellikle de lise çağında finansal farkındalık ve bilginin önemi daha da artmaktadır. Özellikle Z kuşağı olarak adlandırılan 1995 yılı ve sonrası doğumluları kapsayan genç grubun dijital bir çağa doğmuş olmaları ve teknolojiyi günlük hayatın her alanında kullanmaları ve değişen dünya düzenine hızlıca ayak uydurmaları sebebi ile finansal farkındalıkları ve bütçelerini yönetebilme kabiliyetlerinin geliştirilmesi son derece önemlidir (Taş vd. 2017; Tuncer, 2016). Finansal okuryazarlık; insanların bireysel ekonomik durumunu etkin şekilde değerlendirmesi ile tasarrufta bulunma, borçlanma, bütçeleme ve yatırımda bulunma gibi en temel finansal konularda var olan beceri ve bilgilerini geliştirerek, karşılıklarına çıkan finansal riskleri ve çeşitli fırsatları daha doğru bir şekilde analiz etmelerini; buna bağlı olarak tercihlerinde daha bilinçli davranmalarını sağlayan bir süreçtir (Lusardi, 2008a; Remund 2010 ve Temizel, 2010).

Finansal okuryazarlık Lusardi'ye göre; temel ve ileri olarak iki kategoride değerlendirilmelidir. Faiz oranları konusunda bilgi sahibi olma ve yorumda bulunabilme, enflasyonu tanımlayabilme ve etkilerinden haberdar olma, risk ve risk faktörleri hakkında bilgi sahibi olma temel finansal okuryazarlık bilgisine dahil edilirken türev piyasalar, borsa, fonlar, tahvil, bono, hisse senedi, vadeli- vadesiz mevduat gibi yatırım araçlarını anlamlandırma ve etkin kullanabilme bilgisi ise ileri düzey finansal okuryazarlık olarak nitelendirilmektedir (Lusardi, 2008b: 4). Bu bulgulara paralel Rooij vd.,(2016), çalışmalarında finansal okuryazarlığın finansal karar vermeyi etkilediğini düşük okuryazarlığı olanların yatırım yapma olasılıkları çok daha düşük olduğunu saptamıştır.

Genelde, finansal okuryazarlık bireylerin ekonomi ile ilgili karar almalarında; tasarruf veya yatırımda bulunmalarında veyahut borç alıp vermede kararlarını etkilemektedir. Bu açıdan finansal eğitim oldukça önem taşımaktadır. Finans bilgisi çoğunlukla finansal sonuçlardaki farklılıkları anlamlandırmak adına girdi olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan finansal okuryazarlığı arttırmak için planlanan eğitimler ile bireylerin ve ailelerin karşılaşılabilecekleri problemlerin önlenmesi veya azaltılmasında bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır (Huston, 2010: 296-297). Finansal okuryazarlık bir taraftan bireylerin rutin hayatlarında karşılıklarına çıkan çeşitli finansal sorunların çözümüne katkı sunarken aynı zamanda finans piyasalarının da etkin ve verimli çalışmasına katkı sunar (Temizel, 2010: 5-7). Bireylerin finansal okuryazar olması, ilk olarak finansal terim ve araçlar konusunda bilgi sahibi olması ile ilgilidir. Bu farkındalık aslında aile ortamında çocukluktan başlar ve bir ömür sürer. Borç alma-verme, yatırım ve risk, tüketim ve tasarruf gibi konular tüm yaşam boyunca kişi için önemlidir ve geçerliliğini korumaktadır.

21. yüzyılın ilk nesli sayılan Z kuşağı, kimi çalışmalarda 1995 ve sonrası doğumluları temsil ederken (Dimock, 2019; Karaömerlioğlu ve Özeltürkay, 2018; Wood, 2013), bazı çalışmalarda doğum yılları farklı kaynaklarda yıllara göre değişebilmekte ve 2000 ve sonrası doğumluları kapsamaktadır (Taş vd. 2017;Tuncer, 2016). Özellikle lise son sınıf ve yeni mezun öğrencileri temsil eden bu yaş grubu, önceki kuşaklardan farklı olarak 'network'(ağ) çocukları olarak isimlendirilerek dijital bir çağda doğmuş olduklarından dolayı teknolojiyle daha iç içe, dünyadaki tüm insanlarla her an kolayca iletişim kurabilme becerisine sahip, akıllı araç ve dijital donanımlar sayesinde küresel bir akılla farklı kültürleri deneyimleme şansı olan bir grubu temsil etmektedir. Bu kuşağın finansal kararları almada temel finansal bilgileri edinmeleri, alacakları kararların sonuçlarını etkilemektedir. Çünkü alınan doğru kararlar, kişilerin yaşamını olumlu etkilerken, negatif kararlar olumsuz etkilemektedir. Birikim sahibi bireyler Yanlış kararlar sonucuna bunları kaybedebilir veya finansal bilgi düzeylerini ve okuryazarlıklarını arttırarak, bilinçli tercihlerde bulunabilir ve bunun sonucunda da refah seviyelerini arttırabilirler. Yani erken yaşta kazanılan alışkanlıkları ilerideki hayatlarında belirleyici rol oynamaktadır.

Özellikle lise hatta üniversite çağına gelene kadar aileden bağımsız bir bütçesi ve geliri olmayan gençlerin finansal farkındalık sahibi olması, finans ile ilgili konuları takip ederek anlaması, yorumlaması ve kararlarında etkin kullanması sonraki yıllarda karşılaşacakları finansal problemlere kendi çözüm yöntemlerini bulma konusunda avantaj sağlayacaktır (Lusardi, 2008). Bu kapsamda çalışma ile Z kuşağının (1995 ve sonrası doğumluların) finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve geliştirilmesi için çeşitli önerilerin sunulması amaçlanmaktadır. Çalışmanın ilk kısmında, finansal bilgi kavramı açıklanarak finansal okuryazarlık kavramı tanımlanmış; kavramsal çerçeve ile ilgili literatür taraması sunulmuş; bir sonraki bölümde, yapılan araştırmanın amacına ve önemine, seçilen örneklem ve örneklem seçilme sebebine yer verilmiş; sonuç kısmında ise araştırma ile ilgili bulgu ve öneriler aktarılmıştır.

1. AMPRİK LİTERATÜR İNCELEMESİ

Çalışma kapsamındaki literatür incelendiğinde finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmaların popüler olduğu, üniversite öğrencileri ve yetişkinlerle ilgili yapılmış Dünya ve Türkiye uygulamalarının çok sayıda olduğu dikkat çekmektedir. Bu çalışmaya konu olan Z kuşağı (1995 ve sonrası doğumlular) ve daha düşük yaş grubunu içeren çalışmalar ise uygun ölçek seçimindeki ve veri toplamadaki güçlük sebebi ile daha sınırlı kalmaktadır. Artan önemine rağmen finansal okuryazarlık kavramının yapısı ile soyut ve karmaşık olarak nitelendirilmektedir. Bu amaçla toplumdaki tüm bireylere ulaşmasını sağlamak üzere sadeleştirilmeli ve kolay anlaşılabilir bir formatta günlük yaşamda faydalanılabilecek bir içeriğe uydurulmalıdır. Öğrencilerin alışkanlık kazanmaları amaçlanmaktadır. Bu basitleştirmeyi sağlamak adına Hopley (2003:9), finansal okuryazarlık eğitimlerinin küçük yaşlarda verilmeye başlamasını, bu konudaki eğitim malzemelerinin yazılı olmasını ve yeni başlayan okuryazarlara uygun olmasını, hedeflenen programların eğlenceli, kolay öğrenilebilir, erişilebilir ve hedef kitleye uygun yapılandırılabilir olmasını ve ayrıca karar aşamasında finansal okuryazarlığı geliştirebilecek müdahalelerde bulunulmasını önermektedir.

Huston (2010:310) ise, belli bir gelire tabi nüfus içinde okuryazarlığı artıran eğitim çabalarının bireylerin davranışlarında değişikliklere yol açabileceğini öte yandan, belirsiz gelir ve giderleri olan ve kaynak kısıtlı hane halkı içindeki mali okuryazarlığında daha az etkili olabildiğini vurgulamıştır. Güvenç (2017:935) çalışmasında öğretim programlarımızda finansal okuryazarlığı belirlemek adına yedi ilkokul, dört ilk ve ortaokul, yirmi altı ortaokul ve kırk iki lise olmak üzere toplamda 79 dersi doküman analizi yöntemi ile incelenmiştir. Sonuçta ilkokulda alınan eğitimde diğer basamaktaki eğitimlere nazaran daha fazla öğrenme çıktısı elde edilmiş; ancak öğrenme çıktılarının sosyal bilimler ve matematikte yoğunlaşmasına rağmen günlük gereksinimleri karşılamaktan uzak olduğu bulgusuna varılmıştır.

Danes vd. (1999: 26-30) çalışmalarında lise müfredatında yer alan finansal eğitimin öğrencilerin finansal planlama ve finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu kapsamda, dört binden fazla genç üzerinde basit tesadüfi örneklem yöntemi ile anket yapılarak gençlerin mali bilgisi, finansal davranışı ve öz yeterliliği istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Öğrencilere finansal davranış hakkında sekiz; finansal bilgiler hakkında üç ve öz-yeterlik hakkında iki başlık altında soru sorulmuştur. Müfredat ilk uygulandığında ve üç ay sonra eğitim tamamlandığında incelenen öğrenci davranış, bilgi ve öz yeterliliklerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Çalışmada lisede alınan finansal eğitim faydası vurgulanmış; lisede kişisel finans eğitim ile öğrencilerin bilgisi, davranışı ve kendisine yeterliliği olumlu olarak etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucunda finansal eğitim sonucu öğrencilerin ortalama % 50'sinin bilgi sahibi olduğu, %33'ünün davranış kazandığı ve % 40'ının paralarını yönetme anlamında güven kazandığı bulguları tespit edilmiştir.

Bernheim vd.(2001: 435;462) ise Danes (1999)'un çalışmasına benzer şekilde liselerdeki finansal okuryazarlık eğitimini ve müfredatını konu almış; ancak lise öğrencilerine değil lisede finansal eğitim

almış 30 ila 49 yaş arasında bulunan; 1964 ve 1983 yılları arasında liseden mezun olmuş “bebek patlaması” kuşağının üyeleri arası bireylerde tasarruf yeterliliği ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişki incelenmiştir. Finansal eğitim ile ilgili on üç ilgili soruya cevap vermeleri istenmiştir. Çalışmada eğitim programları ve bireysel tasarruf ilişkisinin pozitif olduğunu saptamışlardır. Sonuç olarak lise müfredatında bulunan ve öğrencilere verilen finansal eğitim, öğrencilere yaşamlarının sonraki zamanlarında katkı sunmakta ve tasarruf oranı, sahip olunan/olunacak servet miktarı sunulan eğitim ve yaratılan farkındalık ile önemli ölçüde artmaktadır.

Valentine ve Khayum (2005: 1), Hindistan’ın kırsal ve kent bölgelerdeki lise öğrencileri ile kişisel finansal okuryazarlık üzerine yaptıkları çalışmada, iki grup arasında sosyoekonomik ve demografik açıdan genel bir fark bulunmamıştır. Ancak özellikle, şehirli kentteki öğrencilerin finansal bilgilerinin konut kiralama ve yiyecek alanlarında kırsal alanlardaki öğrencilerden daha yüksek olduğu; kırsal kesimde ise ortalama olarak otomobil sigortası konusunda kentli öğrencilere göre daha yüksek finansal bilgi ve davranış sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Bu alanda fazlaca çalışması ve detaylı analizleri bulunan Lusardi’nin (2008a:14) çalışmasına göre; ABD’de belirli demografik gruplar arasında, finansal bilgi eksikliği olduğu ve düşük finansal okuryazarlık seviyesinin toplumda yaygın olarak var olduğu saptanmıştır. Hatta belli toplumsal gruplarda (özellikle kadınlar ve azınlıklar) bu konudaki eksikliğin daha net olarak göze çarpmaktadır. Mandell (2008), liseli öğrencilerinin finansal okuryazarlığını incelediği çalışmasında finansal okuryazarlık ve ailenin sosyoekonomik düzeyi ile anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Bu ilişkiye göre sosyo-ekonomik durumu yüksek aileye mensup öğrencilerin; harcama, tasarruf ve yatırımları yönetme konusunda diğerlerine nazaran daha iyi durumda olduğu saptanmıştır. Lise öğrencilerine yapılan farklı bir çalışma ile yine finansal okuryazarlık eğitiminin finansal davranışa etkisi incelenmiş, müfredatta finansal okuryazarlık ile ilgili ders alan ve almayan öğrenciler kıyaslandığında, finansal bilgi sahibi olan öğrencilerin diğerlerine kıyasla beklenenin aksine daha iyi bir finansal davranışta bulunmadıklarını; öğrencilerin bu alanla ilgili motivasyonlarının bulunmadığı ve finansal okuryazarlıkla ilgili olmamaları sebebi ile lisede alınan finansal eğitimin etkisiz olduğu vurgulanmıştır (Mandell ve Klein, 2009: 15).

Can (2013), çalışmasında meslek lisesi öğrencilerinin kredi kartı kullanımına bireyin demografik ve sosyoekonomik durumunun (cinsiyeti, geliri, sahip olduğu kart sayısı, kartının limiti vb.) finansal okuryazarlık üzerindeki etkileri incelemek üzere 110 öğrenciye anket uygulamış; öğrencilerin kredi kartı limiti ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur. Er ve Taylan, (2017: 313-314)’de Trabzon ili Ortahisar ilçesindeki lise öğrencilerinin sahip olduğu finansal bilgi ve okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacı ile Kasım 2015’te 9 farklı liseden toplamda 840 anket uygulaması yaparak, frekans dağılımları ve farklılık analizi uygulamışlardır. Çalışmada ekonomik gelişme ve bütçe gelir- giderlerinin takibi konusunda erkek öğrencilerin ekonomiye olan eğilimlerinin arasında daha fazla olduğu tespit edilmiş, ayrıca öğrencilerde yaş ortalamasının yükselmesinin verilen doğru cevabın oranlarını arttırdığı; faiz, kredi kartı ve sigorta kavramlarının en çok bilindiği; stopaj, resesyon ve bononun ise en az bilindiği ve genel olarak öğrencilerin temel finansal kavramlara ait bilgi düzeylerinin oldukça düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Şahin (2014:20), 127 meslek yüksekokul öğrencisi ile basit rassal örneklem yöntemi ile çalışma yapmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin temel konularda yeterli finans bilgilerinin olmadığını sadece %28,3’nün finansal okuryazar olduğu; öğrencilerin en çok faiz, hisse senedi, tahvil gibi konularda bilgi sahibi olduğu yatırım yaparken de sırasıyla altın, döviz, hisse senedi ve mevduat gibi çeşitli yatırım araçlarını tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca, Temizel ve Bayram (2011), 433 üniversite öğrencisine finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik sorularla anket uygulaması

yapmıştır. Analiz sonucunda, öğrencilerin kendilerini olduklarından daha başarılı algıladıkları; finansal bilgilerinin ailelerinden edindikleri, ekonomik ve finansal güncel olayları izledikleri kaynakların televizyon ve internet olduğu bulgusuna varılmıştır. Sarıgül (2015:200), Mevlana Üniversitesinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile 407 öğrenciye uygulanan anketler sonucunda; öğrencilerin finansal okuryazarlık bilgilerinin yeterli olmadığını ve bilgilerinin geliştirmeleri gerektiğini vurgulanmıştır.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Toplumun yapı taşı olan bireyin; aile toplum ve genel olarak dünya refahı adına finansal okuryazarlık becerilerine sahip olması ve bu şekilde anlamlı finansal faaliyette bulunması beklenmektedir (Mudzingiri, 2018). Bu sayede bireyin, finansal problemleri öngörüp çözebilmesi ve bulunduğu ekonomik sisteme katkı sunması sağlanabilecektir. Çalışmada, üniversite dönemi gibi daha özerk bir hayat öncesi büyük çoğunlukla aileleri ile yaşayan ve finansal açıdan onlara göreceli bağımlı olan Z kuşağının finansal okuryazarlık düzeyleri hakkında bilgi sahibi olunması, bu bağlamda finansal tercih ve sonuçlarını iyileştirebilecek öneriler sunulması amaçlanmaktadır.

Finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik birçok çalışma mevcuttur. Özellikle birçok çalışma OECD tarafından geliştirilen ölçeği baz alarak yapılmaktadır. Bu çalışmada Avustralya Hükümeti tarafından 2006 yılında uygulanan bir çalışmada kullanılan anket formundan yararlanılmıştır. Spesifik olarak bu yaş grubunu ilgilendiren soruların ve ifadelerin yer alması dolayısıyla bu çalışmadan faydalanılmıştır. Çalışmanın amacı Avustralyalılara paralarını daha iyi yönetmek, finansal okuryazarlık ve faydaları hakkında farkındalığı artırmak ve para konusunda daha fazla şey öğrenmek için fırsat sağlamaktır. Hükümet bunun için Finansal Okuryazarlık Vakfı'nı kurmuştur. Bu kapsamda 12-75 arası 7.500 Avustralyalıya bu anketler uygulamıştır. Analiz sonucunda yetişkin ve gençlerde finansal okuryazarlık oranları belirlenmiştir (Financial Literacy Foundation, 2007). Bu çalışmada ise Z kuşağını (1995 ve sonrası doğumluları) ilgilendiren sorular uygun hale getirilerek Türkiye'de Z kuşağına ait bireylere uygulanmıştır.

Araştırmanın evreni, lise son sınıfta ve mezun olarak eğitim gören Z kuşağı öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmada bulunan öğrencilerinin yaşı, cinsiyeti, sınıf seviyesi ve okudukları lise türlerinin farklılıkları gözetilerek, finansal erişim yolları, tutum ve davranışları ile finansal terimler hakkında bilgi düzeylerini öğrenerek, aralarındaki farklılıkların ortaya çıkarılması ve finansal eğilimlerini artırma açısından çeşitli öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Çalışma zaman kısıdı nedeniyle sadece Adana'nın merkez Çukurova ilçesindeki özel bir eğitim kurumunda yürütülmüştür. Bu bağlamda çalışma örnekleme kurumun lise son sınıf öğrencileri tarafından gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturulmuştur. Anket formları 15-26 Nisan 2019 tarih aralığında uygulanmıştır.

Türkiye'de 2018 yılı itibariyle 14-17 yaş grubu lise ve dengi okulda okuyan öğrenci sayısı 151.445 iken 18-24 yaş grubu lise dengi ve meslek okulu öğrenci sayısı 4.640.879 kişidir. Adana'da ise 14-17 yaş grubu lise ve dengi okulda okuyan öğrenci sayısı 5.473 18-24 yaş grubu lise dengi ve meslek okulu öğrenci sayısı 113.604 toplamda 119.077 öğrenci iken çalışmanın kapsamındaki Çukurova ilçesinde ise 14-17 yaş grubu lise ve dengi okulda okuyan öğrenci sayısı 861; 18-24 yaş grubu lise dengi ve meslek okulu öğrenci sayısı ise 22.089 öğrenci ile toplamda 22.950 öğrenci bulunmaktadır (biruni.tuik.gov.tr, ET: 11.06.2019).

Çalışmada birincil veri kaynaklarından anket kullanılmıştır. Anketle işlenmemiş olan bir veri çeşitli süreç ve işlemlerden geçirilerek enformasyona ve daha sonra bilgiye dönüştürülür. Bu dönüşüm sürecinde yer alan aşamalar arasında veriyi istatistiksel analizlere tabi tutma ve çeşitli formatlarda tutulma enformasyon ve bilgiye yaklaşıdır. Anket veri toplama aracı olarak katılımcıların belirli bir konuda düşünce tutum ve davranışlarını daha önce belirlenmiş bir sırada ve yapıda oluşturulmuş sorulara dayalı olarak elde etmeyi sağlamaktadır en fazla kullanılan veri toplama aracı olma özelliğine

sahiptir. Çünkü anket yolu ile elde edilen verilerin istatistiksel ve matematiksel analizlerden geçirilmesi kolaydır (Gürbüz ve Şahin 2016: 172-173). Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, konuyla ilgili finansal okuryazarlık tutumlarını ölçen beşli Likert ölçeğine bağlı 36 ifade, ikinci bölümünde ise iki cevaplı (evet- hayırlı) 21 ifade ve iki cevaplı dört ifade ile tanımlayıcı ve demografik (yaş, cinsiyet) sorulardan oluşmaktadır. Anket uygulanmadan önce finans bilgisine sahip alanında uzman bireyler tarafından İngilizceden Türkçe'ye ve Türkçeden İngilizceye çeviri yapılarak ifadelerin doğruluğunun teyidi için 50 öğrenciye yüz yüze ön test yapılmış, anlaşılmasayan ifadeler düzeltilmiştir. Son halini alan anket formu 15-26 Nisan 2019 tarihlerinde toplamda 234 öğrenciye yüz yüze uygulanmış, eksik ve hatalı 34 anketin çıkarılmasından sonra elde edilen veriler ile 200 anket SPSS 22.0 paket program ile analiz edilmiştir. Analizde frekans dağılımları ve demografik faktörler açısından farklılık analizleri yapılmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmada, finansal bilgi ve okuryazarlığı ölçme amaçlı sorulan sorular ve öğrencilerin cevapları frekans analizine tabi tutularak şu bulgulara ulaşılmıştır: Araştırmaya katılan 200 katılımcıdan 115'i kadın, 85'i erkektir. Bu katılımcıların 29'u 16-17 yaş arası; 171'i ise 18 yaş üstüdür. Bu şekilde çıkmasının nedeni anketlerin genelde lise son sınıf ve mezun grubuna yapılmış olmasıdır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş	16- 17 yaş arası	18 Yaş ve Üstü
Frekans (n)	29	171
Yüzde (%)	14.5	85.5
Cinsiyet	Kadın	Erkek
Frekans (n)	115	85
Yüzde (%)	57.5	42.5

Tablo 2. Finansal Bilgi veya Tavsiye Almak İçin Başvurulan Kaynaklar

Aile: 9.0	Tv-Radyo: 1,5	Gazeteler: 1.0	Finans Danışmanları: 5.0
Arkadaşlar: 1.5	İnternet Siteleri: 6.5	Bankalar: 1.5	Hükümet Siteleri: 1.5

Tablo 2'de gösterildiği üzere finansal bilgi veya tavsiye almak için en çok tercih edilen kaynaklar aile, bankalar, finans danışmanları ve internet siteleri olurken arkadaşlar, hükümet siteleri ve Tv-radyo en az tercih edilenler olmuştur.

Aşağıda Tablo 3'te ise yatırım, tasarruf ve borç alma konuları ile ilgili soruların yüzde olarak cevaplarına bakılacak olursa; okullardaki eğitimin bu konuda yeterli olmadığını, borcun nasıl yönetileceği, yatırım planını nasıl yapılacağı konularında öğrencilerin bilgi sahibi olmak istedikleri; ancak yeterli desteği bulamadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 3. Finansal Bilgi Düzeylerini Ölçen Evet-Hayırlı Sorular ve Yüzde (%) Olarak Cevapları

Soru Kodları	Sorular	Evet %	Hayır %
--------------	---------	--------	---------

PM5	Şu ana kadar, para hakkında nasıl bilgi edinebileceğiniz hakkında daha fazla şey öğrendiniz mi?	67,5	32,5
S2	Şu ana kadar, para tasarrufu konusunda daha fazla şey öğrendiniz mi?	66,5	33,5
PM3	Şu ana kadar, parayla uğraşırken haklarınız ve sorumluluklarınız hakkında daha fazla öğrendiniz mi?	65	35
I6	Şu ana kadar para yatırımı hakkında daha fazla şey öğrendiniz mi?	64	34
IA7	Şu ana kadar, finansal dili nasıl anlayabileceğiniz hakkında daha fazla şey öğrenmek sizin için önemli mi?	62	38
IA6	Şu ana kadar, bankalarla veya diğer finansal hizmet sağlayıcılarla nasıl başa çıkılacağı hakkında daha fazla bilgi edinmek sizin için önemli mi?	58	42
CD6	Şu ana kadar, borcun nasıl yönetileceği hakkında daha fazla öğrendiniz mi?	57	43
PM4	Şu ana kadar, gerçek olamayacak kadar iyi görünen bir aldatmaca veya yatırım planını nasıl tanıyacağımız hakkında daha fazla şey öğrendiniz mi?	52	48
CD7	Şu ana kadar, kredi kartlarıyla nasıl başa çıkılacağı hakkında daha fazla şey öğrendiniz mi?	51	49
IA12	Okulda para hakkında ne öğrendiğinizi düşününce, bunu yararlı buldunuz mu?	50,5	49,5
PM1	Sigortanız var mı? (ör; ev ve içerik sigortası, araba veya hayat sigortası)	48	52
PR6	Şu ana kadar, uzun vadeli finansal geleceğinizi nasıl planlayacağımızla ilgili daha fazla öğrendiniz mi?	46	54
IA11	Okulda parayla ilgili konularla ilgili eğitim aldınız mı?	45,0	55,0
PR8	Kişisel olarak gelecek için uzun vadeli finansal planlar ve emekliliğiniz hakkında düşündünüz mü?	38,5	61,5
ABB11	Şu ana kadar, finansal dilini nasıl anlayabileceğiniz hakkında fazla şey öğrendiniz mi?	45	55
B6	Şu ana kadar, günlük finansmanın nasıl bütçeleneceği hakkında daha fazla şey öğrendiniz mi?	42,5	57,5
PM2	Şu ana kadar, uygun sigortanın nasıl seçileceği hakkında daha fazla şey öğrendiniz mi?	38	62
PR7	Şu ana kadar, emeklilik için yeterli paraya sahip olacağınızdan nasıl emin olacağınız konusunda daha fazla şey öğrendiniz mi?	33	67
IA10	Finansal bilgi ya da tavsiye için bir banka kullandınız mı?	34,0	66,0
IA8	Finansal bilgi veya tavsiye için bir muhasebeci /vergi aracısı kullandınız mı?	32	68
IA9	Finansal bilgi veya tavsiye için bir finansal danışman kullandınız mı?	29,5	70,5

Tablo 4. Finansal Bilgi Düzeylerini Ölçen Çeşitli Sorular ve Yüzde (%) Olarak Cevapları

Soru Kodları	Sorular	Cevaplar	Cevaplar
IA13	Sizece, bir kişinin finansal geleceği için planlamaya başlaması için en uygun zaman nedir?	İşe Başlarken 40.5	Okul günlerinde 59.5
IA14	Uzun vadeli planlarınızı düşünerek, bunları yapmaya başlamanızın nedenleri nelerdi?	Erken emeklilik için 28	Ne istersem onu yapmak için 72
IA15	Bankalardan veya finansal hizmet sağlayıcılardan gelen finansal raporları ne sıklıkla okuyorsunuz?	Her seferinde 32	Düzenli olarak 68
IA16	Finansal tablolarda verilen bilgileri ne ölçüde anladığınızı söylersiniz?	Hepsi veya çoğunu 33	Bazılarını 67

Tablo 4’te ise finansal bilgi düzeyleri ile ilgili bulgular incelendiğinde bir kişinin finansal geleceği için planlamaya başlaması için en uygun zamanın okul dönemi olduğu, ancak finansal tablolarda verilen bilgilerin genel olarak anlaşılmadığı görülmektedir. Literatürde yer alan önceki çalışmalara paralel olarak okul döneminde eğitim ihtiyacının varlığı bu noktada kendini göstermektedir.

Tablo 5. Finansal Bilgi Düzeylerini Ölçen 5’li Likert Ölçek Sorularına Verilen Cevaplardan Ortalaması En Yüksek Olanın Yüzde (%) Olarak Değerleri

Soru Kodları	Sorular	Yüzde %
ABB1	Parayla ilgili konular stresli ve zordur.	41
ABB3	Para mutlu bir yaşam için önemlidir.	37,5
I4	Beklenmedik durumlara hazırlıklı olmak için sigorta yaptırmanın gerekli olduğuna inanıyorum.	38
IA1	Parayla ilgili konularda sorumluluk ve haklarımı anlayabilirim.	36
I5	Gerçek olamayacak kadar iyi görünen bir aldatmaca veya yatırım planını anlama yeteneğim vardır.	33
B3	Harcamalarımı azaltmanın yollarını düşünüyorum.	35,5
CD2	Satın almaya gücümün yetmediği şeyler için borca girmem.	35,5
B4	Acil bir durumda (bir hastalık gibi) bir süre maddi durumumla idare edebilirim.	36,5
IA3	Para hakkında bilgi edinme yeteneğim vardır.	41,5
S1	Para biriktirme alışkanlığım vardır.	33
B2	Günlük harcamalarımı kolayca takip edebiliyorum.	31

CD5	Tasarruf için ödemeleri erken yapmaktan daha iyi bir yol yoktur.	30
PR4	Benim için emekliliği düşünmek çok uzaktır.	32,5
ABB9	Uzun vadeli finansal geleceğim hakkında çok fazla düşünmek beni rahatsız ediyor.	31
ABB5	Para meseleleri ve finans hakkında bilgi sahibi olmaya çalışıyorum.	33
CD4	Borç yönetme yeteneğim ve alışkanlığım vardır.	26
PR2	Uzun vadeli finansal geleceğim için planlama yapma yeteneğim vardır.	31
ABB7	Finansal açıdan bugünü yaşamayı severim.	28,5
CD1	Borç bakiyem konusunda kendimi rahat hissediyorum.	28
IA2	Bankalarla veya diğer finansal hizmet sağlayıcılarla ilgilenme yeteneğine ve anlayışına sahibim.	24
I2	Yatırımın risk ve getirileri belirsizdir.	35
I1	Yatırım yapma alışkanlığım vardır.	26,5
IA4	Finans dilini anlama yeteneğim vardır.	30
B5	Düzenli olarak, gün gün mali işlerim için bütçe yaparım.	33
PR3	Emekliliğim için yeterli para sağlama (biriktirme) becerisine sahibim.	26,5
ABB2	Para yalnızca harcamak içindir.	23,5
CD3	Kredi kartı kullanma alışkanlığım vardır.	27
I3	Uygun sigortayı seçme yeteneğim var.	34
B1	Büyük miktardaki alımlarımda ve para harcamada sıkıntı yaşıyorum.	26
ABB6	Finans dilini algılayabilme yeteneğim iyi değildir.	28
IA5	(Finansal) bir karar vermeden önce finansal bilgileri düşünerek çok zaman harcıyorum.	26,5
ABB8	Finansal bir karar vermeden önce finansal bilgiler edinmek için çok zaman harcıyorum.	34
PR5	Emeklilik ihtiyaçlarımı karşılamak için işveren tarafından finanse edilen emeklilik fonu yeterlidir.	27,5
ABB10	Ne yaparsam yapayım finansal durumum konusunda büyük bir değişim yaratmayacaktır.	24,5
PR1	Finansal planlama yalnızca çok parası olanlar için önemlidir.	28,5
ABB4	Para ile ilgili şeyler sıkıcıdır.	24,5

Tablo 5'te finansal bilgi düzeyleri ile ilgili bulguları özetleyecek olursak; para biriktirme, harcama yapma, kredi kartı kullanma borç yönetme konularında kısa dönemli bilgi ve beceri düzeyi iyi iken, finansal varlıkları anlama, yönetme ve birikim, yatırım yapma ile emeklilik işlemleri gibi daha uzun vadeli konularda daha az bilgi sahibi olduğu sonucuna varılmıştır. Genel anlamda para ile ilgili konular sıkıcı ve stresli olarak ifade edilmiş ve finansal açıdan bu günü yaşama durumu anket sonucundaki bulgularla desteklenmiştir.

SONUÇ

Finansal sektörün giderek gelişmesi ve son derece karışık bir yapıda bulunması, finansal okuryazarlık konusunun önemini gündeme getirmektedir. Bu konuda atılacak adımlar ve planlanan eğitimler önem kazanmaktadır. Örneğin kredi kartı kullanırken çeşitli alternatifleri karşılaştırmak, farklı ödeme yöntemlerinden en uygun ve verimli olanı tercih etmek, tasarruf miktarını belirlemek, yapılan tasarrufun nasıl değerlendirileceği, nerede yatırım olarak kullanılacağı ve en uygun kredinin nereden sağlanacağına varıncaya dek günlük hayatın her alanındaki finansal kararı doğru bir şekilde almak adına finansal okuryazarlık kavramının artan önemi hissedilmektedir.(Lusardi, 2008a: 14). Çalışmada uygulanan anket sonucunda Avustralya Hükümeti tarafından yapılan çalışmada (Financial Literacy Foundation, 2007) kullanılan anketin sonucuna paralel bulgular elde edilmiştir. Benzer şekilde Bernheim vd. (2001); Danes (1999); Er ve Taylan (2017) ve Sarıgül (2015)'in çalışmalarında olduğu gibi öğrencilerin finansal okuryazarlık konusunda yeterli bilgi ve birikime sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında incelenen yaş grubunda finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması tutarlı bir sonuç oluşturmaktadır. Er ve Taylan'ın (2017) çalışmasını destekleyecek şekilde yaş ortalaması arttıkça bilgi düzeyinin daha anlamlı olması beklenmektedir.

Finansal okuryazarlık kavramının soyut ve karmaşık yapısı gereği anket yönteminin yanı sıra nitel araştırma yöntemlerinden derinlemesine mülakat, odak grup yöntemleri ile çeşitlendirilerek analiz edilmesinin fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Okullarda finansal yönetim ve okuryazarlık konusunda girişimciliği destekleyici ekonomi dersi gibi dersleri verebilecek kadrolu öğretmenlerin sayısı yetersizdir. Ayrıca en az 10 öğrencinin dersi seçmede zorunlu olması bu derslerin seçmeli ders olarak verilmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca ülkemizde lise öğrencileri genelde üniversiteye hazırlanırken sınav kaygısı ile sınav müfredatında olan bölümlere yönelmekte; işletme, girişimcilik veya ekonomi gibi dersler ile ilgilenmemektedirler. Bunun sonucunda ise finansal okuryazarlık yeterliliği kazandırma konusunda eğitim sistemimiz yetersiz kalmaktadır (Güvenç, 2017: 945-946).

Bu konuda toplumdaki finansal okuryazar birey sayısının artırılması konusunda genel bir değerlendirme yapılacak olur ise; Danes'in (1999) çalışmasında belirttiği üzere finansal eğitimin önemi üzerinde durulmalı; statü, eğitim düzeyi veya cinsiyet farklılığına bakılmaksızın uygulanacak eğitimlerin anlaşılır olması, her kesime hitap etmesi, küresel sisteme uygun ve güncel olması önemlidir. Bu açıdan bireylerin edindikleri bilgileri rahatça uygulayabilecekleri riski düşük ekonomik ve siyasi ortamların varlığı da bir o kadar önemlidir. Çeşitli otoritelerin yaptığı müdahalelere özellikle dikkat edilmeli ve artan farkındalık ve eğitim seviyesiyle kişinin kendine, yakın çevresine, toplumuna ve ülkesinin ekonomik gelişimine sağlayacağı faydalar göz ardı edilmemelidir. Çünkü birey, vereceği sağlıklı ekonomik kararlarla bir yandan kendi refahını yükseltirken bir yandan da ülke refahının yükselmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ALKAYA, A. ve YAĞLI, İ. (2015). Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Journal Of International Social Research*, 8 (40).
- BARMAKI, N. ve ŞENER, A. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7(3), 67-88.
- BERNHEİM, D.B. vd. (2001), "Education and Savings: The Long-Term Effects of High School Financial Curriculum Mandates", *Journal of Public Economics*, 80(3), 435-465.
- ER, B. ve TAYLAN, A. E. (2017). Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 297-317.
- CAN, B. A. (2013). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Kredi Kartı Kullanım Alışkanlıklarını Belirlemeye Yönelik Bir Pilot Araştırma. *Mevzuat Dergisi*, 16 (186).
- DANES, S. M., HUDDLESTON-CASAS, C. ve Boyce, L. (1999). Financial Planning Curriculum for Teens: Impact evaluation. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 10(1), 26.
- DİMOCK, M. (2019). Defining Generations: Where Millennials End and Generation Z Begins. *Pew Research Center*, 17, 1-7.
- ERGÜN, B., ŞAHİN, A. ve ERGİN, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Journal Of International Social Research*, 7(34).
- KARAÖMERLİOĞLU, D. ve ÖZELTÜRKAY, E. Y. (2018). Teknoloji Çocuklarının Akıllı Perakendecilik Uygulamalarına İlişkin Deneyim ve Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Keşifsel Bir Çalışma, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Temmuz, 6(15), 135-158.
- FİNANCIAL LİTERACY FOUNDATION. (2007). *Financial Literacy. Australian Understanding Money*, Australian Government.
- GÜRBÜZ, S. ve ŞAHİN, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Felsefe-Yöntem-Analiz*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- GÜVENÇ, H. (2017). Öğretim Programlarımızda Finansal Okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16 (3), 935-948.
- HOPLEY, V. (2003). Financial Education: What Is It and What Makes It So Important? Spring 2003. *Federal Reserve Bank of Cleveland*.
- HUSTON, S. J. (2010). Measuring Financial Literacy. *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>, Erişim Tarihi: 11.06.2019.
- LUSARDİ, A. (2008a). Household Saving Behavior: The Role of Financial Literacy, Information, And Financial Education Programs(No. w13824). *National Bureau of Economic Research*.
- LUSARDİ, A. (2008b). Financial Literacy: An Essential Tool For Informed Consumer Choice? (No. w14084). *National Bureau of Economic Research*.
- MANDELL L. (2008). The Financial Literacy of Young American Adults: Results of the 2008 National JumpStart Coalition Survey of High School Seniors and College Students, *Jumpstart Coalition*, Washington, USA.
- MANDELL, L. ve KLEİN, L.S. (2009). The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 15-24.
- MUDZİNGİRİ, C., MWAMBA, J. W. M., ve KEYSER, J. N. (2018). Financial Behavior, Confidence, Risk Preferences And Financial Literacy Of University Students. *Cogent Economics & Finance*, 6(1) , 1512366.
- REMUND, D. L. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy, *Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 279.
- ROBB, C. A. ve SHARPE, D. L. (2009). Effect Of Personal Financial Knowledge On College Students' Credit Card Behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20 (1).
- SARIGÜL, H. (2015). Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 200-218.
- ŞAHİN, C. (2014). Bir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma: Bozüyük Meslek Yüksekokulu Örneği, *Uluslararası Hakemli Ekonomi Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 2, 19-29.

- TAŞ, H. Y., DEMİRDÖĞMEZ, M. ve KÜÇÜKOĞLU, M. (2017). Geleceğimiz olan Z kuşağının çalışma hayatına muhtemel etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031-1048.
- TEMİZEL, F. ve BAYRAM, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *ÇÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.
- TUNCER, M. U. (2016). Ağ Toplumunun Çocukları: Z Kuşağının Kişilerarası İletişim Becerilerinin Çok Boyutlu Analizi. *Atatürk İletişim Dergisi*, (10), 33-46.
- VALENTINE, G. P. ve KHAYUM, M. (2005). Financial Literacy Skills of Students in Urban and Rural High Schools. *The Delta Pi Epsilon Journal*, 47 (1), 1-10.
- ROOIJ V., LUSARDI A. ve ALESSIE, R. (2011). Financial Literacy And Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472.
- WOOD, S. (2013). *Generation Z As Consumers: Trends And Innovation*. Institute For Emerging Issues: NC State University, 1-3.